

8.

Jegyzőkönyv

A Magyar Párt Intézőbizottságának Kolozsvárt, 1924. április hó 14-én délelőtt és délután tartott rendkívüli gyűléséről.

Jelen vannak: Ugron István id. elnök, dr. Grandpierre Emil ügyvezető alelnök, Sándor József, dr. Thury Kálmán, dr. Paál Árpád, dr. Bernády György, dr. Kecskeméthy István alelnökök, gr. Béldi Kálmán, dr. Ciffra Kálmán, dr. Issekutz Viktor, dr. Hajdú István, Bélteky Lajos, dr. Zágoni István, dr. Roth Hugó, dr. gr. Bethlen György, dr. Várady Aurél, dr. Asztalos Kálmán intéző biz. tagok, Fekete Nagy Béla irodaigazgató, Gombos Benő, Hubay Károly ellenőrök, dr. Naláczy István és Miklós Viktor titkárok.

Távolmaradásukat kimentették Péchy Imre, dr. Gyárfás Elemér, dr. Pál Gábor, gr. Wass Béla, dr. Inczedy Joksmann Ödön.

1. Elnök üdvözlővén a szép számban megjelent tagokat, megnyitja az iskolai reform ügyében való állásfoglalás céljából összehívott rendkívüli gyűlést, és a jegyzőkönyv vezetésére felkéri Miklós Viktor titkárt.

2. Dr. Bernády György a napirend előtt szólalván fel, beható bírálat alá veszi Gh. Tătărescu kisebbségi miniszternek a Keleti Újság április 13-ik számában megjelent nyilatkozatát.²⁹ A miniszter nem érdeklődik azzal a komolysággal a mi dolgunk iránt, amivel állása megkívánná, hogy foglalkozzék, mert nem kért információt még azoktól sem, akikkel szerinte lehetne tárgyalni. Ha ezt tette volna, azok a vádak, amiket ellenünk felhoznak, alaptalanoknak bizonyulnak. A vezetőség jóakarátát és becsületes szándékát nem vonhatja kétségbe az, aki nem is érintkezett vele.

Olyan felületességgel és általánosságokkal felelős állásban levő egyén nem nyilatkozhatik. Hiába kerestük az alkalmat a tárgyalásra, sohasem sikerült megkapnunk a fonalat. Nyilatkozatával célja a magyarság táborát megosztani, pedig ez az állam szempontjából is veszélyes, mert így a megoldásra váró magyar kérdés nem fog megoldódni.

Ez az állam örök, de a Magyar Párt is örök. Mi tűrünk, mint túrtünk eddig is, de úgy nem egyezkedünk, amint a jelenlegi kormány óhajtja, hogy ő rendelkezik és mi alávetjük magunkat. Bízunk abban, hogy előbb-utóbb eljön a bölcs belátás napja az államférfiak részéről is, addig pedig teljesítsük kötelességeinket becsülettel, hűséggel, szeretettel, és főleg fokozott éberséggel, mert soraink megbontásáról van szó.

Elnök köszönetet mondván szólónak mélyreható analíziséért, átadja a szót ugyancsak napirend előtt Sándor József képviselőnek.

Sándor József bejelenti, hogy megbízatásának eleget tett, amennyiben a sepsiszentgyörgyi és árkosai 600 kispasztor érdekeiben interpellált a kamarában, az ügyet kiadták az érdekelt három miniszternek. Ófelségénél is interveniálni fognak ez ügyben. Előadja továbbá, hogy Gh. Tătărescu államtitkár előtte is éles támadást intézett a párt ellen, a pártot tárgyaló félnek nem ismeri el, átirataira nem válaszol,

mert szerinte külföldről kapja direktíváit és pénzforrásait, azonban kijelentette, hogy augusztusban tárgyalásokat fog folytatni Kolozsvárt, a magyar kisebbséget érdeklő ügyekben.

Végül bejelenti, hogy a Nemzeti Párt vezető férfiival folytatott tárgyalásokat lezárta, és a megbízást visszaadja.

A napirend előtti felszólalások kapcsán Paál Árpád dr. szükségesnek látja, hogy mivel Bernády György rámutatott arra, hogy a miniszter nyilatkozataival a magyarság megosztását célozza, a volt Magyar Néppárt részéről kijelentse, hogy bárha külön testületben külön taktikával harcoltak is annak idején egyazon ideálért: a magyarságért, ennek a sorbontó akciónak nem lesz sikere. A magyarság keresztülesvén a megosztás lelki marcangolásain, az egységet mindenek felett álló dolognak tartja. Kéri, hogy Tătărescu kisebbségi miniszter nyilatkozatát tárgyalás végett napirendre tűzzék.

Dr. Hajdú István hozzászólása után

bizottság Tătărescu kisebbségi miniszter nyilatkozatát megtárgyalás és megválaszolás végett napirendre tűzi, Sándor József képviselő bejelentését pedig tudomásul veszi.

3. Titkár felolvassa a múlt ülés jegyzőkönyvét,
amelyet felolvasás után hitelesítenek.

4. Dr. Grandpierre Emil ügyvezető alelnök felolvassa a Tătărescu kisebbségi miniszter nyilatkozatára adandó válasz tervezetét.

Dr. Hajdú István és dr. Bernády György hozzászólása után

a Bizottság egyhangúlag elfogadja a felolvasott határozati javaslatot azzal, hogy azt kísérő irat kapcsán Brătianu Jonel miniszterelnöknek és Tătărescu Gh. kisebbségi miniszternek is meg kell küldeni. A határozat szövege a következő:³⁰

Az Int. Bizottság elsősorban megállapítja, hogy a romániai magyarság megszervezése első percétől fogva igyekezett a román közélettel való rendszeres és állandó kapcsolat teremtésére. E végből lépett az 1922. év elején politikai aktivitásba, s igyekezett érdekei védelmének és az állam alaptörvényeiben biztosított jogai érvényesítésének legbiztosabb, s őt az alkotmány alapvető intézkedései szerint feltétlenül megillető eszközt: a törvényhozásban való megfelelő képviseletet megszerezni.

Hogy e törekvése eredményre nem vezetett, köztudomás szerint nem rajta múlt. Magyar Párt-tá szervezkedésének befejezte után érintkezést keresett és talált a mostani kormány fejével, Brătianu Jonel miniszterelnök úrral³¹, s kifejezte teljes készségét a magyar kisebbség helyzetének kölcsönös megállapodás útján való törvényes szabályozására, azonban ez az eljárása sem járt eredménnyel.

E tényekből kétségtelen, hogy Tătărescu államminiszter úrnak az érintkezési készség hiányára vonatkozó kijelentése a való tényállást nem fedi, és kétségtelen az is, hogy az érintkezés gyakoriságának elmaradása nem a párt hibája.

Fenntartás nélkül elismeri a párt, hogy szervezete az ország nyugati határszélén teljes minuciozitással kiépítve nincs, s ebből a szempontból valóban nem tökéletes.

Ez azonban az ott lakós magyarság és a párt akaratán kívül álló tények következménye, amennyiben ezen a területen a gyülekezési szabadság alkotmányban biztosított joga az

ostromállapot folytán fel van függesztve, s a párt vezetőségének a szervezkedés engedélyezése iránt tett többrendbeli előterjesztése meghallgatásra nem talált.

Különben pedig nyugodt öntudattal állapítja meg az Int. bizottság, hogy a Magyar Párt a romániai magyarság egységes és egyetlen politikai szerve, melynek alapja és ereje a magyarság demokratikus módon teljes egyöntetűséggel és megható bizalommal kinyilvánított akarata, s így minden alap nélkül való az államtitkár úrnak az a kijelentése, hogy „a kisebbségi kérdés lényegbeli megoldása felől a Magyar Párttal tárgyalni csak idővesztés volna”.

Megállapítja továbbá az Int. bizottság, hogy a Magyar Párt működésének alapgon-dolata a magyar és román nép közötti megértés, béke és együttműködés megteremtése, és fennállása idején minden külső befolyástól menten, s minden külföldi propagandától kötelességszerűen tartózkodva, felelőssége teljes tudatában csupán erre törekedett, természetesen igyekezve a magyar nép törvényes és jogos érdekeinek állandó védelmére, mely tekintetben soha semmi külön osztályérdeket nem képviselt s képviselni nem is fog, az agrárreform kérdésében pedig csupán az egyházi és iskolai vagyon mentesítése, és a telepések és veszélyeztetett más kis exisztenciák érdekében járt el. Éppen ezért az Int. bizottság teljes határozottsággal utasítja vissza azt a kijelentést, mintha a párt, s annak vezetősége nem a romániai egyetemes magyarság egyhangú bizalmától kapta volna megbízatását, s minden törekvésében nem a teljes konszolidálódás megteremtésére, s a magyar kisebbség minden érdekének törvényes úton való biztosítására igyekeznék. Erre való készségét most is ünnepélyesen kijelenti, s a kisebbségi kérdés egész anyagának megtárgyalása végett minden jogosult tényezőnek, tehát Tatarescu államminiszter úrnak is, rendelkezésére áll abban a tudatban, hogy e kérdés rendezése által az állam magasabb érdekeit szolgálja.

Megállapítja végül az Int. Biz., hogy a párt mind központi szervezetében, mind teljes egészében megbonthatatlanul egységes és egységének, valamint a magyarság egyetemes egységének megbontására irányuló, bárhonnan is származó bármi törekvés eredményre vezetni nem fog.

5. Ügyvezető alelnök bejelenti a múltkori, Int. bizottság határozatainak végrehajtása tárgyában tett intézkedéseket.

Tudomásul szolgál.

6. Ügyvezető alelnök bejelenti, hogy a nagygyűlésnek Kolozsvárt való megtarthatásáról a helyi rendőr prefektussal több ízben tárgyalásokat folytatott, mind-ezideig azonban a rendőr prefektus nem tudott nyilatkozni abban a tekintetben, hogy a nagygyűlés Kolozsvárt megtartható-e, a már megállapított határnapon. Éppen ezért kéri annak tudomásul vételét, hogy a nagygyűlés ápr. 23-án már meg nem tartható s kéri, hogy a nagygyűlés helyének megállapítására vonatkozóan a már hozott határozat fenntartásával a nagygyűlés idejének meghatározása is utaltassék az elnökség hatáskörébe.

Int. Bizottság a jelentést tudomásul veszi, és a múlt Int. bizottsági ülésben a nagygyűlés helyére nézve hozott határozat fenntartásával az elnökséget felhatalmazza a nagygyűlés idejének megállapítására is.

7. Ügyvezető alelnök az ügymenetről szóló jelentése kapcsán bejelenti, hogy a párt Háromszék megyei tagozatának előterjesztése alapján az elnökség az Int. bizottság nevében a sepsiszentgyörgyi és árkosi kiscgazdákat a tervbe vett lövőtér létesítése esetén érhető súlyos károk megelőzése céljából Tătărescu miniszterhez részletes felterjesztést adott be, az országgyűlés magyarpárti tagjait pedig felkérte, hogy teljes súlyukkal lépjenek közbe a kiscgazdák veszélyeztetett érdekeinek megvédésére.

Jelenti továbbá, hogy dr. Janovics Jenő kolozsvári színigazgatót jubileuma alkalmából az elnökség a párt nevében írásban üdvözölte.

Végül jelenti, hogy az áthelyezett Petala tábormokhoz³² a párt nevében búcsúiratot intézett, melyet a beteg elnök helyett a titkár adott át a tábormoknak.

Tudomásul szolgál.

8. Ügyvezető alelnök bejelenti, hogy a volt Kossuth Lajos szoborbizottság nagyobb részt hadikölcsön kötvényből álló vagyonát megőrzés végett a Pártnak kívánja átadni.

Int. bizottság elhatározza, hogy a Kossuth Lajos szobor alapvagyonát kezelésre átveszi, s megőrzés végett a Párt pénztárosának adja ki.

9. Igazgató jelentést tesz a temes-torontáli, aradi és torda-aranyosi vármegyei párttagozatok szervezési munkálatairól.

Int. bizottság az igazgató jelentését jóváhagyólag tudomásul veszi.

10. Dr. Hajdú István int. biz. tag., ügyvezető alelnök helyettesítésében felolvassa a kormány népoktatási törvényjavaslatával szemben a pártnak az elnökségtől elkészített határozati javaslatát, előadva, hogy a párt iskolaprogramját a marosvásárhelyi gyűlésen már részletesen kifejtette, ennek rendszerbe foglalása iránt febr. 12-i Int. biz. ülésében határozatot hozott, melynek tüzetes kidolgozása most van folyamatban. Ez okok folytán ez alkalommal részletes program adására nincs szükség, csupán megfelelő tiltakozásra.

Sándor József, dr. Váradi Aurél, dr. Issekutz Viktor, Gombos Benő pártoló felszólalása után dr. Bernády György szólalt fel, ki elfogadja a határozati javaslatot, de indítványozza, hogy a népoktatási törvény javaslatával szemben a párt az iskolafenntartó egyházak főhatóságainak bevonásával dolgozzon ki részletes memorandumszerű javaslatot a kisebbségi oktatás megfelelő törvényes biztosításáról, külön kiemelve, hogy az egymással szorosan összefüggésben álló törvényjavaslatok ne egymástól elkülönítve tárgyalassanak, aminek következménye az volna, hogy a kisebbségek a létüket legközelebről érintő, ebben a nagyfontosságú kérdésben befejezett tények elé állíttatnának.

Dr. Hajdú István szükségesnek látja, hogy a kormány javaslataival szemben való állásfoglalás ne maradjon csupán a párt keretei között, hanem nyilatkozzanak meg ebben a tekintetben a magyarságnak a párton kívül álló testületei is, különösen az alsóbb fokú egyházi közületek, hogy így a nagy tömegek érdeklődése és részvételei biztosíttassék ebben az ügyben.

Paál Árpád dr. hosszas és beható felszólalásában indítványozza, hogy a párt foglalkozzék a párizsi kisebbségi egyezmény 9. és 11-ik pontjaiban a kisebbségek

részére alaptörvény erejével biztosított nyelvi és autonóm oktatási rendszer kidolgozásával is. Elsősorban maga a párt dolgozzon ki ebben a tekintetben részletes programot, ezenfelül indítson és szervezzon megfelelő népmozgalmat, amely e jogokhoz való ragaszkodást és azok törvényes biztosítását a közvélemény erejével követeli.

Gombos Benő, dr. Bernády György, dr. Zágoni István és ügyvezető alelnök felszólalása és Paál Árpád újabb felszólalása után az Int. biz. elsősorban elfogadta a következő határozati javaslatot:

a Magyar Párt Int. bizottsága határozott tiltakozását fejezi ki a Közoktatásügyi Minisztérium népoktatási javaslatával szemben, mely eddig ismert alakja szerint a kisebbségek irányában a népi mivoltuktól való megfosztásra irányuló törekvésnek félre nem ismerhető tendenciáját mutatja. Ugyanolyan határozottsággal ragaszkodik a kisebbségi oktatásnak a gyulafehérvári határozatokban ünnepélyesen megígért, az 1919. évi dec. hó 9. napján kelt párizsi kisebbségi szerződésben pedig alaptörvény erejével megalapozott, az állami oktatással mindenben egyenlő jogú rendszeréhez, mely a magyar kisebbséget illetően a felekezeti oktatás meglevő alakjában most is teljes eredménnyel működik, az autonóm iskola alakjában pedig el nem vitatható virtuális jog alapján bármikor életre hívható annyival inkább, mert a hivatalos törvényjavaslat amúgy is a községekre hárítja az iskolaszervezési és fenntartási költségek jelentékeny részét. Ezek alapján a Magyar Párt Int. bizottsága azt a kívánságát terjeszti elő, hogy a benyújtott törvényjavaslat a párt kiküldötteinek és az iskolafenntartó egyházak képviselőinek bevonásával az előrebocsátott alapvető elvi szempontoknak megfelelően dolgoztassék át, és utasítja az Országgyűlésnek a párt programja alapján álló tagjait, hogy a javaslat tárgyalása rendén a párt itt összefoglalt álláspontját erélyesen képviseljék, kifejezve azt a reményét, hogy igazságos s a megértés és konszolidálás igaz érdekeit őszintén és komoly törekvéssel szolgáló kívánságai bölcs méltánnyal fognak találkozni a kormány és törvényhozás részéről;

egyúttal

az Int. bizottság elfogadja Bernády György dr. javaslatát, hogy részletes, egész iskolai politikánkat felölelő memorandum készíttessék, és megfelelő módon a kormány elé terjesztessék, ennek kidolgozására ügyvezető alelnök elnöklete alatt dr. Paál Árpád, dr. Várady Aurél, dr. Bernády György, Sándor József, dr. Hajdú István és dr. Gál Kelemen tagokból álló bizottságot küld ki; ez a bizottság magát a szükséghez képest kiegészítheti.

Utasítja ugyan ezt a bizottságot arra, hogy a Paál Árpád előterjesztésében foglaltak alapján az egyházi főhatóságok megbízottainak bevonásával vegye beható tárgyalás alá azokat a módozatokat, melyek szerint a párizsi kisebbségi egyezmény 9. és 11. pontjai alapján a nyelvi kisebbségi oktatás és az autonóm közösségi oktatás joga is a magyar kisebbségi oktatás rendszerébe helyezhető, és állapítsa meg azokat a módozatokat is, amelyekkel megfelelő súlyú közvéleményt lehet e tekintetben kialakítani.³³

Egyúttal felkéri a párt elnökét, hogy az iskola fenntartó egyházak álláspontját a helyi és autonóm oktatás szempontjából az egyházfőkkel való személyes megbeszélés útján előzetesen tisztázzni szíveskedjék.

11. Elnök javasolja, hogy mivel az erdélyi Segély Iroda eddigi működése nem minden tekintetben mutatkozott kielégítőnek, a parlamenti pártkörrel kapcsolatban sajtóiroda állíttassék fel, és az ennek kebelében szervezendő pártiroda látná el az eddigi segély iroda ügyeit.

Int. bizottság az indítványt elfogadja, s az elnökséget felkéri a szükséges intézkedések megtételére.

12. Dr. Issekutz Viktor az indítványok rendén szükségesnek látná, hogy az Altruista bankkal kapcsolatban állott birtokosok ügyében a kormányhoz memorandum intéztessék.

Int. Bizottság az indítványt elfogadja, és dr. Issekutz Viktor int. biz. tagot felkéri a szükséges adatok rendelkezésre bocsátására.

13. Dr. Hajdú István felhívja az Int. bizottság figyelmét arra, hogy a kisajátított földbirtokok kiosztása folyamán a magyarokat sok sérelem éri. Indítványozza: kerestessenek meg a tagozatok a vonatkozó adatok felterjesztésére, hogy a párt megtehesse a szükséges lépéseket a magyar igényjogosultaknak a kisajátított területekből való méltányos részesítésére.

Int. Bizottság az indítványt elfogadja, s az elnökséget a szükséges intézkedések megtételére felkéri.

14. Gombos Benő indítványozza, hogy mivel Jakabffy Elemér statisztikai munkája³⁴ elkoboztatott, s ellene hivatalos eljárás indítatott, a párt tegyen érdekében lépéseket.

Int. Bizottság az indítványt megfontolás végett az elnökséghez átteszi.

15. Igazgató fölveti a kérdést, nem volna e célszerű, hogy az Int. bizottság a kolozvári ág. ev. egyházközség magyar és német tagjai között fennforgó visszavonás megszüntetésére kezdeményező lépéseket tegyen.³⁵

Int. bizottság felkéri az elnökséget, hogy a kérdésben informálódjék, s a szükségesnek látszó lépéseket tegye meg.

16. Gombos Benő indítványozza megfelelő akció indítását a kisebbségek közötti melegebb kapcsolatok, esetleg kisebbségi blokk megteremtése érdekében. Dr. Bernády György hozzászólása után

Int. bizottság az indítványt elnökség figyelmébe ajánlja.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést berekeszti.

K. m. f.

Ugron István s. k.

elnök

Miklós Viktor s. k.

jegyző

Fasc. 1, fol. 27-34, gépelt tisztázat.